

Alexandru Mareș

ÎN AMINTIREA LUI VASILE BOGREA (1881–1926)

Pe 6 septembrie anul acesta se împlinesc 100 de ani de la moartea lui Vasile Bogrea, personalitate de excepție a lingvisticii românești.

Profesor de limba latină la Facultatea de Litere a Universității din Cluj, oraș unde a fost și unul dintre fondatorii și participanții activi ai Muzeului limbii române, condus de Sextil Pușcariu, moldoveanul Vasile Bogrea și-a impresionat contemporanii prin erudiția și vastitatea orizontului său științific, în care lingvistica se împletea cu istoria, literatura, etnografia și folclorul. A fost negreșit un umanist, dar unul în spiritul Renașterii, ai cărei reprezentanți năzuiau spre o cunoaștere universală.

Cunoscător desăvârșit al limbilor clasice, beneficiind, deopotrivă, de cunoașterea limbilor romanice și germanice, dar și a câtorva limbi slave și a maghiarei, se distingea, pe lângă vasta cultură umanistă, printr-o inteligență capabilă să opereze cele mai fine distincții, asociată cu o memorie și o imaginație remarcabile, și, nu în ultimul rând, cu o curiozitate ieșită din comun.

În 1920, când lucrările sale de specialitate erau puține, a fost ales membru corespondent al Academiei Române, Vasile Pârvan, în calitate de raportor, atrăgând atenția asupra erudiției și exprimării sale elegante și spirituale. Anii săi cei mai fructuoși au fost ultimii șase ani din viață, bibliografia sa pentru perioada respectivă însumând 265 de titluri, dintre care cele mai numeroase priveau istoria limbii române, domeniile vizate fiind lexicografia, etimologia, onomastica, toponimia și semantica. S-a afirmat despre aceste lucrări că tratează, cele mai multe dintre ele, teme de amănunt, dar, totodată, extrem de dificile (D. Macrea), constatare întru totul exactă. Spirit iscoditor, Vasile Bogrea a fost atras permanent, precum fluturile de lumină, de subiectele greu de rezolvat, complicate, enigmatice, cum ar fi, limitându-ne la câteva exemple, pasajele obscure din cronici, termenii necunoscuți din literatura juridică (*ferâie*) și din numismatică (*fîrfîric*, *șalău*), sau aparținând așa-ziselor cărți populare (*Avgar*, *Ostrovul Dalfionului*). Etimologia a fost unul din domeniile preferate de cercetare, cumulând câteva sute de etimologii (dacă le includem și pe cele din toponimie și onomastică, dar și completările pe aceeași temă, făcute *Influenței orientale...* a lui Lazăr Șăineanu). Alte subiecte abordate priveau gramatica (specimene de gerunzii în *-ure*, o nouă ipoteză despre postpunerea articolului), semantica (observații asupra *Irodotei* de la Coșula, sinonimia *dracului*, sfinții-medici din folclor, o formulă de exorcism din descântece), literatura populară (*Alexandria*, *Paștele blajinilor*), originea onomatopeelor românești, pentru a le aminti pe cele mai relevante. Nu trebuie să uităm nici mărturiile străinilor despre trecutul istorico-cultural al poporului nostru, pe care le-a strâns cu răbdare și migală.

Scrierile legate de cultura clasică tratează teme variate: unele de anvergură (*Originea poeziei române*), altele de interes mai restrâns (*O audiență la împăratul Traian după un document grec*). Studenților, pe care i-a cucerit cu expunerile sale captivante, le-a ținut cursuri pe teme importante (*Figuri reprezentative ale culturii clasice*, *Elemente de gramatică a limbilor clasice*, *Latina populară* etc.).

„Cultura noastră contemporană”, afirma Vasile Bogrea într-un memoriu din 1925, adresat Ministerului Învățământului, prin care solicita menținerea limbilor clasice în învățământul mediu, este „o fază evolutivă a aceluiași proces cultural, care-și are izvoarele în lumea greco-romană... În simfonia cultural universală, nota contribuției noastre trebuie să aibă timbrul latin; direcția în care ne vom putea dezvolta cândva cu maximum de răsunet, nu poate fi alta decât aceasta” (*Sacra via*, p. 94–95). Sunt cuvinte care își dovedesc actualitatea și în zilele noastre. A fost, totodată, un adversar declarat al celor care susțineau inutilitatea educației clasice. Reflecțiile sale asupra anticlasicismului constituie, într-adevăr, pagini memorabile. Exprimarea, caracterizată prin claritate și fluentă, lipsită de clișee și prețiozități, împreună cu soluțiile neașteptate invocate, pe drept cuvânt ingenioase, te cuceresc în acest articol, ca și în orice altă lucrare ce-i aparține.

Îi invit, așadar, pe cei care nu l-au cunoscut pe Vasile Bogrea prin mijlocirea lecturii, să citească măcar câteva pagini, adresându-se celor două excelente ediții destinate scrierilor sale: *Pagini istorico-filologice* (editori Mircea Borcilă și Ion Mării), Cluj, 1971, și *Sacra via* (editori Mircea Borcilă și V. M. Ungureanu), Cluj, 1973. Vor avea parte, negreșit, de o reală desfătare intelectuală. Nu a reușit, în schimb, să făurească o lucrare de sinteză, murind la nici 45 de ani împliniți.

„A murit un om, cum, poate, niciodată nu vom mai avea altul. Nația noastră a pierdut o comoară. Era cel mai învățat dintre români. Era un neîntrecut vorbitor și un profesor fără pereche”, rostea N. Iorga la moartea lui Vasile Bogrea.

Adâncă reverență în amintirea lui.